LLETRA AMISTOSA DE BATALLA SOTA L'ADVOCACIÓ DE SANT MAGÍ

(A Jaume Ferran, a propòsit de Guillem de Cervera i/o Cerverí de Girona)

Isidor Cònsul

Benvolgut Jaume:

Abans que cap altra cosa, em plau felicitar-te tres vegades: pel premi Gaziel, per la publicació de Memòries de Ponent i per l'amable bondat del llibre. No sé si ho saps, però l'estiu passat, després de llegir que preparaves aquest volum en l'entrevista que et va fer Quim Aranda a l'AVUI, vaig demanar la teva adreça a la Lisen amb la intenció de posar Edicions Proa al teu servei. De seguida em vaig assabentar, però, que ho tenies lligat amb la competència (m'ho va comentar Josep M. Castellet), i ja no vaig fer cap altra gestió que no fos esperar el llibre i transitar-lo amb deler. A cop calent, no em sé estar de dir que la primera part té una força colpidora i que m'hi he sentit endut per la ventada d'autenticitat que raja de totes les pàgines. Es nota que el record ha estat feliç viatjant pels paisatges blaus i grocs de la teva infantesa cerverina, esdevinguda mite en ella mateixa. Entre el primer centenar de pàgines hi he queixalat molts quirats de literatura i he comprovat com s'anava escalfant el motor d'un estil segur, barreja de frescor i sinceritat, alenada poètica i potència narrativa: un dels millors homenatges literaris a Cervera que mai no he llegit. De tota manera, i perquè no sigui dit, aprofito per comentar-te que la resta de les memòries no m'han convençut tant. Potser no t'hi has entretingut amb la mateixa demora i trobo que és una llàstima no haver mantingut l'embranzida inicial en tot el volum. Com si l'estil i els records et perdessin

pistonada així que surts del paradís segarrenc, i quan l'imperi dels anys, passada l'adolescència, et feia rodolar per aquests móns de Déu abans d'emprendre el vol americà fins a Syracuse, a tocar del melic de la modernitat que és Nova York.

Voldria que quedés clar, benvolgut Jaume, que aquest paper no és una crítica del teu llibre. De cap manera. Aprofito per recomanar-lo amb l'entusiasme que calgui i considero que fóra bo que el llegissin tots els cerverins. El que faré és servir-me d'una anècdota del text per a una amistosa lletra de batalla, sempre sota la capa protectora de sant Magí, sobre el debat Guillem de Cervera i Cerverí de Girona que tu defenses, amb Joan Coromines com a autoritat de capçalera, com si es tractés d'un duet de trobadors diferents. En canvi, jo que sóc de l'escola historiogràfica de Martí de Riquer, estic convençut que es tracta d'un mateix personatge amb dos noms diferents. Et demano que sigues comprensiu: buscava tema per al llibret de sant Magí i l'he trobat al teu Memòries de Ponent.

Amb l'entusiasme que et caracteritza, Jaume, segueixes fil per randa la tesi del filòleg Coromines, segons la qual, Guillem de Cervera i Cerverí de Girona foren dos trobadors diferents. Ho apuntes a les pàgines 58 i 154 del teu llibre, i la segona vegada t'hi apuntales amb tanta contundència que fins i tot fas córrer una anècdota que segur que deu ser certa perquè és característica de la manera de procedir de l'enyorat mestre. Dius que Coromines els trobava tan distints, a Guillem de Cervera i a Cerverí de Girona, que si mai els topava pel carrer no tindria cap problema de reconèixer l'un de l'altre. Tu que hi entens, ja devies adonar-te que és una gosadia plantejar-ho amb tanta lleugeresa. Sobretot si es té en compte que no és un problema fàcil, que es tracta de referències afonades en el llunyà segle XIII i tan carregades de problemes que gairebé es podria dir que desqualifiquen qui les remena amb aital frivolitat.

En aquest cas, repeteixo, jo m'afilero sense embuts a la tendència Martí de Riquer que pertany, com bé saps, a la mateixa tribu dels savis que Coromines, i coneix tot el que es pot saber sobre els trobadors i la literatura medieval catalana. La seva teoria és una altra i la resumeixo dient que es tracta de dos noms per a un mateix personatge. No deixa de ser curiós que dos homenots de l'alta cultura com Coromines i Riquer no es

posessin d'acord en aquest punt, i et confessaré, ara que no ens sent ningú, que Coromines en va fer una mena de casus belli personal, allò que en diríem una manera singular de tocar el botet. I perquè estic convençut que és Martí de Riquer qui té raó, miraré de demostrar-ho manllevant les seves tesis.

UN TROBADOR AMB DOS NOMS

Amb l'objectiu de fer-ho entenedor, començo plantejant els termes del problema: la literatura medieval catalana recull 114 composicions líriques i 5 poemes narratius escrits entre 1259 i 1285, signats per Cerverí de Girona, considerat el darrer dels trobadors catalans. D'un altre costat i en els mateixos anys, hi ha un recull de Proverbis, signat per Guillem de Cervera. Els poemes de Cerverí conformen una barreja de lírica senzilla amb poemes refinats i peces de to moralitzador amb altres de caient humorístic. En canvi, els Proverbis que signa

Escenes de joglars medievals

Guillem de Cervera només participen del to greu que és la marca del mateix gènere.

Fa cinquanta anys, Martí de Riquer argumentà per primera vegada la teoria que Guillem de Cervera i Cerverí de Girona eren la mateixa persona. La hipòtesi suposa que el trobador nasqué a Cervera de la Segarra (per aquí se li despenja el nom Guillem de Cervera), però, com altres trobadors que eren rodamóns, el nostre acabà establint-se a la diòcesi de Girona i adaptà el nom a la nova geografia: conservà el gentilici Cerverí, però hi afegí la referència del nou indret. Per aquesta raó, la lectura correcta de Cerverí de Girona és: el natural de Cervera que resideix a la diòcesi de Girona.

En sentit contrari, Joan Coromines sosté, que es tracta de dues personalitats diferents adduint la diferència d'estil que es desprèn de la varietat temàtica dels poemes signats per Cerverí de Girona i els Proverbis de Guillem de Cervera. Ara bé, els arguments de Coromines vesteixen els criteris filològics amb farbalans ideològics i apunten la torna d'un substrat polític que va més enllà dels interessos estrictament erudits. Fa només tretze anys, en el text introductori de l'edició de Lírica I, de Cerverí de Girona (1988)[1], Coromines començà a disparar contra un treball de Martí de Riquer de quaranta anys enrere. En l'introit, comenta una carta de 1956, de Nicolau D'Olwer, que diu que fou el primer en cridar-li l'atenció sobre la fantàstica identificació (de Cerverí de Girona) amb Guillem de Cervera, postulada per Martí de Riquer. Des de Mèxic, Nicolau d'Olwer havia escrit a Coromines i li demanava un extracte de l'article, car ell havia trencat relacions amb el tránsfuga exdeixeble ...

La qualificació concreta de "tránsfuga" referida al professor Riquer barreja els estudis històrics amb les ferides obertes de la Guerra Civil i sobretot amb l'actitud que mantingueren, respecte del franquisme, els uns i l'altre. Tot plegat dóna la mesura d'aquesta curiosa escudella a l'ensems erudita i ideològica. En aquesta edició de 1988, Coromines desqualifica la de Martí de Riquer de 1947, Obras Completas del trobador Cerverí de

[1] Cerverí de Girona, *Lírica I.* Curial. Barcelona, 1988.

Girona, i en fa quasi una esmena a la totalitat. Comentant-la, es rabeja amb observacions que parlen d'una ordenació enterament diferent i bon tros arbitrària, es refereix als seus deficients coneixements de provençalista i acaba implacable: l'ordenació de Riquer, en un mot, manca de tot valor objectiu, de fonaments tangibles, literaris o erudits.

Amb independència que Coromines tingui raó pel que fa els criteris d'edició, sembla clar que la crítica respira una duresa desacostumada. Més encara, si es té en compte que el treball apallissat era de quaranta anys enrere, de 1947, quan Martí de Riquer tenia poc més de trenta anys. Sigui com sigui, l'andanada del mestre filòleg colpejava dos flancs alhora -el biogràfic i el de l'ordenació crítica-, però només n'argumentà un, el filològic. No afegia res de nou per justificar el punt

Joglars a la cort d'un rei

que considerava una fantàstica identificació entre Guillem de Cervera i Cerverí de Girona.

GUILLELMO DE CERVARIA ID EST CERVERINO

Martí de Riquer, per la seva banda, no tingué més remei que acceptar que l'edició del professor Coromines de 1988 superava de bon tros la seva de 1947. Ho reconeix dient que fa nombroses esmenes al meu text i a la meva interpretació, sovint amb tota la raó, però també oculta alguns encerts meus, que aprofita, i em fa retrets injustificats. Però això tant se val, car entre tots hem anat aclarint i comprenent la difícil producció de tan notable trobador[2].

El medievalista Riquer, però, continua reivindicant que té raó en la seva hipòtesi que Guillem de Cervera i Cerverí de Girona són una mateixa persona i per acabar-ho de demostrar aporta documents nous, davant dels quals no cal ser cap especialista per adonar-se que la seva posició sembla, a hores d'ara, irrefutable. Es tracta de tres documents redactats entre 1276 i 1285, referits a uns pagaments sobre les rendes de Caldes i Llagostera ordenat pel rei Pere el Gran. En el primer, datat el 30 de novembre de 1276, el rei reconeix un deute amb «G. de Cervaria, ioculatori» (Guillem de Cervera, joglar) i ordena al batlle de Girona, Astruc Ravaya, que li faci efectiva la quantitat de tres-cents sous. En el segon document, el 7 d'octubre de 1278, el mateix rei Pere torna a reconèixer deutes a ciutadans gironins que s'han de pagar sobre les mateixes rendes de Caldes i Llagostera, excepte, trescentos solidos quos Cerverinus de Gerunda ibi ex dono nostro recipit annuatim (és a dir, llevat de tres-cents sous que Cerverí de Girona rep cada any per donació nostra). No deixa de ser curiós que el primer document parli de Guillem de Cervera i el segon de Cerverí de Girona, i que tots dos es refereixin al mateix pagament. Potser indiquen que el trobador emprava indistintament tots dos noms. De tota manera, hi ha un tercer paper, datat a Girona el 30 de gener de 1285, on el rei ordena a Ismael de la Portella que pagui a «Guillelmo de Cervaria id est Cerverino»

---

[2] Vegeu la nota bibliogràfica de Martí de Riquer al seu treball *Guillem de Cervera és Cerverí de Girona*. "Revista de Catalunya" n. 28. Març de 1989. Pàgs. 137-138.

la mateixa quantitat de diners, els tres-cents sous anuals que el rei li havia atorgat, perquè es compri una cavalleria. Aquesta és la clau de volta de l'argumentació: «Guillelmo de Cervaria id est Cerverino». Textualment: Guillem de Cervera és Cerverí.

Benvolgut Jaume. No sé si pagava la pena una explicació tan llarga, però ho he fet, sobretot, perquè trobo que Cervera viu d'esquena a un dels seus fills més il·lustres. Tot d'una t'adones que és un poeta que estudien els batxillers i universitaris, i que els manuals de literatura s'afanyen a puntualitzar dient que fou una de les veus poètiques més interessants de la literatura medieval catalana. Com és que a Cervera no se'l recorda enlloc? Com és que no hi ha cap carrer, plaça, placeta, carreró o avinguda que dugui el seu nom? Com és que no figura en el catàleg dels cerverins il·lustres? De jovenot va viure, com tu mateix, entre aquest paisatge d'aridesa i poesia que has ponderat amb escreix i que el pas de l'any acostuma a transformar en una paleta juganera de colors elementals: els verds i blaus de la primavera, els estius de grocs arrostollats amb grumolls marró i aquella grisor esblanqueïda de la boira que embolcalla el paisatge així que els primers freds acomiaden la tardor. El teu entusiasme defensant el duet de trobadors ha mogut la redacció d'aquesta lletra amistosa de batalla que voldria tan amable com ho és el teu llibre de memòries.

En definitiva, però, tant li fa si eren un o si foren dos. Trobo més greu aquest sistemàtic oblit, per part de Cervera, d'un dels seus fills de més lluïment. Què et semblaria de dir-ho als estadants de la paeria? El problema del nostre temps, benvolgut Jaume, és que els polítics viuen pendents de les enquestes i només treballen per guanyar les properes eleccions. En canvi, la gràcia de la literatura és que el seu mal no vol sorroll, i Cerverí de Girona / Guillem de Cervera representa la gosadia de la pròpia immortalitat, malgrat la crosta de silenci que creix any rere any per part dels seus convilatans.

Ens veurem per sant Magí? Esmorzarem com altres anys coca i barreja plantats a la costa del carrer de Buidasacs? Si no fos així, rep una cordial salutació i aprofito per a repetir, de bell nou, les tres felicitacions del capçal.